

TURUN YLIOPISTO
Opettajankoulutuslaitos

Iso ja Pieni

Talven arvoitus

Kuva ja teksti
CHRISTEL RÖNNS

Iso ja Pieni

Talven arvoitus

Iso ja Pieni – Talven arvoitus

Tervetuloa satumaiselle matkalle Ison ja Pienen seurassa!

Kuvakirja kertoo Ison ja Pienen tarinan syksystä talveen ja tarjoaa samalla mahdollisuuden harjoitella suomen kielen äänneitä ja äänneellisiä piirteitä, kuten konsonantteja /s/ ja /r/, vokaaleja /y/, /ø/ eli ö ja /æ/ eli ä, äänneiden kestoeroja sekä diftongeja. Kuvakirjan tarina tekee harjoittelusta hauskaa, ja oppiminen tapahtuu kuin itsestään.

Kirjan kuvitus, mukaansatempaava juoni, monitasoiset henkilöt ja huolella valittu sanasto antavat oppimiselle yhteisen kehyyksen, jossa tarinan synnyttämät mielikuvat tukevat oppimista lapsilähtöisellä tavalla. Kuvakirjaan harjoiteltaviksi äänneiksi on valittu niitä suomen kielen äänneitä, jotka useimmiten vaativat harjoittelua suomea vasta opettelevilta.

Kuvakirjaa voi käyttää monenikäisten ja suomen kielen oppimisen eri vaiheissa olevien lasten kanssa osana ryhmän pedagogista toimintaa. Kuvakirjan rinnalla voi toiminnallisen lukuhetken elävöittämiseen ja merkitysten avaamiseen käyttää KiVe-hankkeen verkkosivuilta saatavissa olevaa äänikirjaa, musiikkitalennetta tai lorulaulun nuotinnosta ja kuvakortteja. Materiaalit soveltuvat hyvin myös perheiden käyttöön. Lisäksi kuvakirjan tarina on luettavissa lyhennettynä. Lyhennetty tarina löytyy kuvakirjan tekstistä sinisellä.

Lapsiryhmästä riippuen kuvakirjaa oheismateriaaleineen voi soveltaa monin tavoin. Tärkeää on, että lapsi saa paljon altistusta

tarinan sanoille ja äänneille sekä kuullussa että kuvallisessa muodossa. Sanojen äänen toistaminen tukee uusien äänneiden lausumisen oppimista. Ennen tietoista äänneiden harjoittelua tarina on hyvä tehdä lapsille tutuksi. Ryhmästä riippuen kuvakirjaan tutustumisen voi aloittaa lukemalla lyhennettyä tai kokonaista tarinaa tai katsomalla kuvien tarinaa. Kuvakortteja ja lorun pohjalta tehtyä laulua voi käyttää apuna tarinaan eläytymisessä ja merkitysten avaamisessa eläytyvän äänen lukemisen ja dramatisoinnin rinnalla. Kuvakortteja voi käyttää laajentamaan kuvakirjan sanastoa lukuhetkien ulkopuolelle: kuvakortteilla voi pelata muistipeliä, kerrata sanastoa tai etsiä kuva-

kortteja esimerkiksi opettajan vihjeiden avulla ryhmän tilasta.

Kuvakirjan kuvituksista löytyy äänneiden ja äänneellisten piirteiden harjoitteluun sopivia, yksittäisiä sanoja. Kun kirjan tarina on lapsille tuttu ja läheinen, näitä sanoja voi etsiä kirjan aukeamilta yhdessä lasten kanssa. Sanojen merkitysten ymmärtäminen on hyvä varmistaa yhdessä. Siinä auttavat esimerkiksi vihjekysymykset, joita kannattaa muotoilla lasten kielitaidon tason mukaan. Suomen kielen opettelemisen alkuvaiheessa kysymykset voivat olla yksinkertaisesti muotoa: Näytä missä on sateenvarjo? Löydätkö missä on saappaat? Myöhemmin kysymykset voivat

olla vaativampia sanastoiltaan: Mitä kuvassa tapahtuu? Kuka istuu puun alla? Mitä vaaleanpunainen lintu tekee oksalla? Minkälainen on kuvan orava? Avoimet ja lasten elämään liittyvät kysymykset kannustavat lapsia kertomaan omia ajatuksiaan luetuun liittyen ja virittävät keskustelua tarinan tiimoilta: Miksi Iso ja Pieni keräävät talvivarastoa? Mitä sinä teet talvella? Lukutaitoisille lapsille yksittäisten sanojen tai äänikirjan mukana lukeminen on mukavaa puuhaa.

Kuvakirjasta oheismateriaaleineen riittää iloa useisiin toiminta- ja leikkihetkiin ja useaksi vuodeksi. Kirja soveltuu käytettäväksi 3-vuotiaasta ylöspäin, ja se tarjoaa

haastetta myös esi- ja alkuopetukseen. Toivotamme kielitietoista matkaa kaikille Ison ja Pienen seikkailun pyörteisiin lähteille lapsille ja aikuisille!

Kirja on syntynyt osana Opetushallituksen rahoittamaa ja Turun yliopiston johtamaa *KiVe – Kielten vertailu kielitietoisien pedagogiikan tukena varhaiskasvatuksessa* -hanketta (2021–2022). Hankkeen verkkosivuilta löydät seuraavat *Talven arvoitus* -materiaalit: äänikirjan, musiikkitalenteen, lorulaulun nuotinnoksen sekä kuvakortit.

Lisämateriaalin löydät verkkosivuilta: www.utu.fi/kielivertailu.

Vieras metsä tuntui suurelta ja pelottavalta.
Iso ja Pieni seisoivat pienellä aukealla ja
katselivat ympärilleen.
Monta silmäparia seurasi heitä piiloistaan.
Iso puristi epävarmana kassia sylissään,
maassa lojui suuri salkku.
Pienen hikisessä tassussa heilui sininen pussi.
Puissa suhisi sisukas tuuli, ja hämähäkin seitit
heiluvivat penssaissa.

sateenvarjo

saappaat

silinteri

pissa

Iso istuutui synkkänä suurelle kivelle.

– Seikkailut eivät ole suuria otuksia varten, se surkutteli.

Pieni siristi silmiään syysauringon säteissä ja tunsi, miten sydän sykki jännityksestä. Se istuutui sammaleelle, poimi kassistaan tussin ja muistivihon ja raapusti jotain vihkoon.

suukko

kissa

savu

silta

Pieni kirjoitti:
Puuskan voin mä puissa kuulla,
saatan sitä myrskyks' luulla.

Raaka puhuri repi lehtiä puista.

– Tule suojaan, täällä tuulee, kuului reipas ääni. – Oletteko reissanneet pitkään? ruskea otus kysyi. – Haetaan vettä, tuolla on puro. Keitetään puuro, se lämmittää.

Iso ryhtyi rallattamaan raikuvasti.

– Rallatus auttaa joskus, kun pelottaa oikein hurjasti, Pieni kertoi. – Me ei tiedetä, miten täällä ollaan.

– Hurraa, olette törmänneet juuri oikeaan ratkaisuun, nimittäin minvuon! otus huudahti.

– Kohta tulee raastava talvi, johon täytyy varustautua ripeästi. Tehdään kierros metsässä, saatte tutustua muihin. Me autamme teitä. Ensin pitää rakentaa talvisuoja.

- Minulla on raidallinen rantapallo, Iso yritti rehennellä.
- Kun lunta sataa, ei auta vaikka olisi sata rantapalloa, joku sanoi.
- Turha surra. Nyt evät heilumaan, sitten vasta eväät, joku toinen totesi.

ruusu

rakkaus

roikkua

pieni kirjoitti taas vihkoonsa:
 Puuskan voin mä puissa kuulla,
 saatan sitä myrskyks' luulla.
 RYTEIKÖSSÄ RYÖPPY ROISKUU!
 Kura, kuura! RÄNTÄ LOISKUU!

Kohta utelias lössi ympäröi Ison ja Pienen. Kaikki höpöttivät yhteen ääneen. Yöt olivat jo kylmiä. Köykäiset vaatteet eivät hyödyttäisi, ja mökki piti pystyttää pian.

- Ööh, kuka on tämä Talvi? Iso kysyi hölmönä. Iso näki mielessään ison Talvimörön.
- Ajattele, jos Talvi hyökkää! se hätäili.
- Ajattele, jos se ei hyökkää, Pieni vastasi. Illoisesti prööttäilevä ja tööttäilevä lintu lensi paikalle. Kukaan muu kuin Pöllö ei ymmärtänyt linnun kieltä.
- Kysymys ei ole kuka, vaan mikä. Talvi on kylmä ja valkoinen ja pimeä ja pitkä ja ööö..., vaikka mitä, Pöllö käänsi linnun tööttäilyä.

Kaikki hötkyilivät ja törmäilivät työn touhussa. Marjoja ja sieniä kerättiin. Joku toi ison pullon öljyä. Iso pyöri työmaan ympärillä. Se tunsu itsensä kömpelöksi ja päätti keskittyä syömään. Siitä tulikin ihanan lötkö olo. – Eipäs löysäillä. Hyötytyöhön nyt! joku komensi silloin möreällä äänellä.

pöllö

höyhen

työkalu-
pakki

Köysi

Ja pieni kirjoitti
jälleen vihkoonsa:
Puuskan voin mä puissa kuulla,
saatan sitä myrskyks' luulla.
Ryteikössä ryöppy roiskuu.
Ranta, kuura! Rantä loiskuu!
Kura, kuura! Rantä loiskuu!
Jotta onni olis myötä,
söpö mökki vaatii työtä:

Metsän ylle laskeutui sininen hämy,
mutta Pienen onnellinen hymy ei hyytynyt.
Se ihaili päivän aikaansaannoksia.
Mökki antoi mainion suojan koleaa keliä
vastaan. Sisällä oli lämmin ja kuiva.
Nyt heillä oli kaikkea yllin kyllin.
Pieni ja Iso ryömivät sänkyyn, pehmeän
punaisen tikkitäkin alle.
Iso pöyhi tyynyt sopiviksi.

köysi

käyrätorvi

nuolla

Pieni raapusti vielä jotain vihkoonsa ja luki sitten Isolle kirjoittamansa runon.

Puuskan voin mä puissa kuulla,
saatan sitä myrskyks' luulla.
Ryteikössä ryöppy roiskuu.
Kura, kuura! Röntä loiskuu!
Jotta onni olis myötä,
söpö mökki vaatii työtä.
Turhat helyt oon jo myynyt.
Hankin takit, täkit, tyynyt.
Suoja, lämpö, ruoka riittää.
Hyvää yötä, Iso kiittää!

– Aivan loistava! Iso kiekaisi ääni väristen.
– Tuo ei ole mitään turhaa löpinää. Sinä lyöt kyllä kaikki suuret runoilijat laudalta!
Isosydän läikkyi ylpeydestä.
Päivän työn uuvuttamina Isosydän ja Pienen silmät eivät tahtoneet enää pysyä auki.
Ulkona yö jo pimeni.

Seuraavana aamuna Pieni kömpi ensimmäisenä ulos.

Taivaalta leijuvat lumihivataleet peittivät kaiken alleen.

– Jihhvu, tule äkkiä katsomaan! Pieni huudahti.

Iso kurkisti varovaisesti ovenraosta.

– Saappaat jalkaan, nyt alkaa suuri seikkailu. Pieni nauroi ja kieri lumessa. Iso könsyi epäluuloisena perässä.

– Minä pystyn näkemään hengitykseni! Iso ulvahti. – Ja puheeni!! En ole ikinä aikaisemmin nähnyt puhettani! Se katsoi ihmeissään höyryä, jota pullahteli sen suusta sanojen mukana.

Myös metsän muut asukkaat olivat heränneet. Kaikki rakastivat ensilunta.

Ensimmäiset lumipallot lentelivät jo ilmassa.

– Älkää nyt, alkaa pelottaa! Iso puuskahti, kun sai lumipallon kylkeensä, mutta navoi perään.

– Tämäkö on se talvi, eihän se ole yhtään kauhea, Iso hämmästeli saadessaan lunta suuhunsa.

Se nappasi Pienen syliinsä.

– Ilman sinua tämä seikkailu olisi ollut puolikas, se sanoi ja pussasi Pienen poskea.

Tarina ja kuvat:

Christel Rönns

Toimituskunta:

Juli-Anna Aerila,

Marjaana Gyekye,

Katja Haapanen,

Niina Kekki,

Maija S. Peltola,

Kimmo U. Peltola,

Inkeri Ruokonen,

Christel Rönns,

Nina Thurin,

Maria Tyrer

Paino:

Grano Oy 2022

Iso ja Pieni – Talven arvoitus -kuvakirja on valloittava tarina talveen valmistautumisesta sekä rohkeudesta tutustua johonkin itselle vieraaseen. Kun uusia asioita kohtaa ystävien kanssa, jännitys ja epäily muuttuvat iloksi yhteisestä seikkailusta. *Talven arvoitus* on kuvakirja erityisesti monikielisille lapsille.

Christel Rönnsin rikas kuvitus ja mukaansatempaava tarina tukevat lasten suomen kielen kehitystä ja tuottavat lapsille iloa.

ISBN 978-951-29-9099-3

Opettajankoulutusta Raumalla